ఊరి బడి

తెలవారుజాము

పాలకుండలు నృత్యగీతవాద్యములతో మేజువాణి చేయు సమయమున తిరుమలాచార్యులు శ్రీ సంపాదించుటకు వడివడిగా బడికిఁ బరుగిడెను. రెడ్డిగారి అరుఁగుమీఁద బడి.

అతఁడరుగెక్కి చూచెను. చీకటిలో ఏమియు నతనికి కనఁబడలేదు. అతఁడు గోడలు తడిమిచూచెను. ఎవరును లేరు. శ్రీ యంతయు తనకే యిజారా అయినటు లతఁడు సంతసించెను. రెడ్డిగారికొడుకును పిలిచెను. ఎవరును పలుకకుండుటచే అతఁడు కూరుచుండెను. శ్రీ ... నెత్తికెక్కినటు లతనికి కునికిపాటులు వచ్చెను. నిద్రాదేవత అతనిని భూశయనము చేయించెను.

ఊరి చివరనున్న యొక యింటిలో జనార్దనము ఉలికిపడి లేచెను. చీకటులు పాఱిపోవుచు వెనుదిరిగి చూచుచున్నటు లుండెను. జనార్దనము శ్రీ సంపాదించు కొనుటకు ఇంతకచ్చికను బలపముల సంచిలో నించుకొని నీరు సిరాబుడ్డిలో పోసికొని బడికిఁ బరువెత్తెను. కాని తన శ్రీ యంతయు దోఁచుకొని యొకఁడచటఁ బరుండి యుండెను.

జనార్దనమునకు ఒడలు మండిపోయెను. జనార్దనము కాలు తిరుమలాచార్యుల మీఁద మూరెఁడెత్తులేచి ఆఁగిపోయెను. అపు డతనికి ధర్మయుద్ధము చేయవలయునని సద్బుద్ధి పుట్టెను. ఎత్తినకాలు దించి జనార్దనము పలుదోమికొనుచుఁ గూరుచుండెను.

పలుదోముకొను సమయము ఆలోచనలకు పుట్టి నిల్లుగదా! అతనికి అనేక - ఆలోచనలు కలిగెను. అతఁడాయాలోచనతో క్రిందట్టుమీఁదట్టయి యిట్టనుకొనెను. 'తిరుమలిగాణ్ణి తన్నఁగూడదు; యుక్తి పన్ని వీఁడి శ్రీ లూటీచెయ్యాలి.'

జనార్దనము కుఱ్ఱఁ డయిన మెచ్చుకొనఁదగిన వాఁడు. ఏలయనఁగా సర్కారువారి పశుబలప్రదర్శనము కంటె ప్లీడర్ల బుద్ధిబల ప్రదర్శనమునే యతఁడు స్వీకరించెను. ఆ బుద్ధిబలప్రదర్శనమును ముందు దర్శింతము గాక!

అంతట రంగమ్మ రోఁజుకొనుచు బడికి వచ్చెను. రెండుదయ్యములా బాలిక కచటఁ గనఁబడెను. అంత నాబాలిక తనయవ్వ ముద్దునకుఁగాను తనకు నేర్పిన కొన్ని సుశ్లీలములను ఆ యవ్వమీఁదనే రువ్వి కూలఁబడెను.

జనార్ధనము దడదడగా సిరాబుడ్డితో ముఖము కడిగికొని వచ్చి – 'రంగీ! నిన్న అటుకులు పెట్టలేదు కాదూ, చూస్కో ఇవ్వాళ నీ చెయ్యి ఎల్లా పేలకొటతానో. నాది శ్రీ. ఆ పడకమోతుది చుక్క. నీది దెబ్బ. కాస్కో' అనెను.

దెబ్బలుకొట్టు అధికారము ముందరగా వచ్చినవానిది. జనార్ధనము బాలురను మర్దించుటకు సర్దారు. అట్టి జనార్ధన మిట్లు లనఁగనే రంగమ్మగుండెలు గుభేలు మనెను. ఆ బాలిక అపు డేడ్వవలసిన యేడ్పిపుడేయేడ్చి 'నేనిహ బడి మానేస్తాను' అని యింటిదారి పట్టెను.

జనార్ధన మిటు లనెను – 'పోనీ కొట్టనులే, నాదే శ్రీ అని పంతులుగారితో చెపుతావా?'

రంగమ్మ రంయిన వెనుదిరిగి యిటు లనెను – 'శ్రీ నీది కాదా యేమిటి?'

జనార్ధనము రంగమ్మను తన అంతరంగకోటిలో చేర్చుకొని ఉన్న దున్నటులు చెప్పి – 'నీవు నాదే శ్రీ అని చెప్పు! అలా చెపితే ఈవేళ కాకుండా ఎప్పటికీ బెత్తం ఎత్తుగా ఎత్తి నీ చేతిమీఁద మెల్లింగా ఆనిస్తూ ఉంటాను' అనెను.

'నిజంగా?'

'నిజంగా.'

'భేష్ భేష్ అల్లాగే. నీదే శ్రీ అని చెపుతాను.

అంతట బాలు రొకరొకరే రాఁదొడఁగిరి. రంగమ్మ వచ్చిన ప్రతిబాలుని కడకును వెళ్లి జనార్ధనముది; శ్రీ తిరుమలయ్యది చుక్క; నాది దెబ్బ అని చెప్పి తన సాక్ష్యమును వల్లించుకొనుచుండెను.

బాలు రందఱును వర్ణసాంకర్యము లేకుండా కలిసి దండించుచుఁ గూరుచుండిరి. జనార్ధనము పలకమీఁద ఇటులు వ్రాయుచుఁ గూరుచుండెను :-

'జనార్ధనము – శ్రీ
తిరుమలాయి – చుక్క
రంగమ్మ – దెబ్బ
ఉళక్కి – రెండు... ...'

ఇటులు క్రమక్రమముగా ఆపలక నిండుచు వచ్చెను.

2

ప్రాతఃకాలము

కరకర ప్రొద్దు పొడిచెను. కర్మసాక్షిగా రావులపాటి రాజయ్యపంతులుగారు చెఱువు కట్టమీఁదఁ గూరుచుండి మూరెఁడుపుల్ల నోటఁ బెట్టుకొని జేనెఁడు చేసి అయిదాఱు చెంబులతో ముఖమండలమునకుఁ జేయవలసిన సత్కారముచేసిరి. ఒడ్డున నున్న యొక దొడ్డిలోనికిఁ జని ప్రొయిలో నున్న విలువలేని యొక పదార్థముచే తమ ముఖమునకు విలువ కలిగించుకొనిరి. తూరుపుగా తిరిగి చేతులు దగ్గఱకుఁ దెచ్చి సూర్యుని ప్రార్థించిరి. పిమ్మట గజగమనముతో బడికి బయలుదేఱిరి.

తిరుమలాచార్యులు తన చేతిలోని పలకను లాగి కొని చెఱిపివేయుటచే పశుబల ప్రదర్శనము కూడదనుకొనిన జనార్దనము చేతులే కాక దంతములుగూడ ఉపయోగింప వలసి వచ్చెను. జనార్దన ముపయోగించిన ఆయుధములే కాక తిరుమలాచార్యులు కలములను పలకలను ఉపయోగింపవలసి వచ్చెను. రంగమ్మ జనార్దనమునకు బాసటయై చేతికందిన దస్తరము లందిచ్చుచు పడేయ్ పడెయ్ అనుచుండెను. బడి యంతయు రెండు తెగలుగా చీలి వారి యిరువురకును జయనాదము లుగ్గడించుచుండెను. ఇటు లాపాఠశాల యంతయు సంతవలె నుండెను.

పంతులుగారు మెల్లగా వచ్చి ఖర్జూరపు ఆకుల చాఁపమీఁదఁ గూరుచుండి గోళాకారములయిన ఎఱ్ఱని గ్రుడ్డ నొకతూరి అటుత్రిప్పఁగనే ఆ సంతయంతయు పుంతయై పోయెను. పంతులుగారిచూపు బడిలోని బాలురకే కాక ఊరిపెద్దలకుఁగూడ – 'కాంతః క్రతు శ్చాక్షుషః'

లా, ఆర్డరులు చక్కఁబడఁగానే బడిపెద్ద యగు ఎల్లమంద –

'సరస్వతి! నమస్తుభ్యం వరదే కామరూపిణి!
విద్యారంభం కరిష్యామి సిద్ధిర్భవతు మే సదా.'

అని యొకొక్క పాదమే చెప్పఁగా మిగిలినవారందఱును అనువదించిరి.

రాజభక్తికీర్తన లప్పటి కెవరును కనిపట్టి యుండలేదు. గురుభక్తి కీర్తనలు కలవు కాని అవి గ్రంథము లందును బెత్తములందును మాత్రమే కలవు. గతిలేక వారిటులు సరస్వతిని ధ్యానించి నిమ్మకు నీరెత్తినటులు కూరుచుండిరి.

అంతట పంతులుగారు ఉత్తరీయపు కొంగుముడి విప్పి తాటాకుల సంచినుండి ముక్కద్దములు తీసి కన్నులకు కళ్లెము తగుల్చుకొనిరి. బడియందలి పరమశాంతి వలన

పంతులుగారు వచ్చిరని గ్రహించి పొరుగింటి నుండి పొన్నాడనాగయ్య మడిసంచితో వచ్చి కూరుచుండెను.

బడికిరాఁగానే రామకోటి వ్రాయుట పంతులుగారి మొదటి పని. నన్నయ్యకు నారాయణభట్టు వలె పంతులుగారికి నాగయ్య లేఖకుఁడు.

పంతులుగారి రామకోటి దస్తరము తెచ్చుట బండసుబ్బని పని. ఆ బండ సుబ్బఁడు గైర్‌హాజర్. పంతులుగారు వానికొఱకు చూడఁగనే జనార్దనము చూరులోని దస్తరము తెచ్చి నల్లనిరంగువేయఁబడిన ఆ పుణ్యమును బయటఁబెట్టెను.

అంతట నాగయ్యయు నువ్వులు పఱచినటులున్న తన రామకోటిని విప్పెను. వారిరువురును ఇటులు సిరాకాగితముల మితవ్యయముతో అనల్పమగు పుణ్యశిల్పమును చేయుచుండిరి.

బాలు రండఱును మౌనముద్ర తాల్చి తమ ముఖరత్వమును హస్తపాదాదులతో నెఱవేర్చుకొనుచుండిరి. జనార్దనము మెల్లగా పాటిపోయి బుడిపెలుగల ఈఁతబరికె చేతికి దొరకించుకొనెను. తిరుమలాచార్యులు బఱ్ఱున లాగుకొనెను. శ్రీ చుక్క దెబ్బలకన్న వేఱయిన దొకటి తనచేతికి అంటుకొనుటచే జనార్దము కెవ్వుమనెను.

ఆ కేకచే నాగయ్య రామకోటిమీఁద అప్రయత్నముగా రామభక్తాగ్రేసరుఁ డయిన ఆంజనేయులవారి లంకాదహనమునాఁటి తోఁక యొకటి చిత్రింపఁబడి పోయెను. రివ్వున మొగ మెత్తఁగనే పంతులుగారి కళ్లెము పుటుక్కుమని తెగెను. బాలు రండఱును జరుగఁ బోవు ప్రమాదమునకు వెంటనే జాగ్రత్తపడుటకు నిశ్చయించుకొనిరి.

పంతులుగారు మీసములలో చిక్కుకొనిన అద్దములను నేర్పుగా తీసికొనకముందే జనార్దన మిటులనెను – 'నాది శ్రీ అయితే తిరుమలాయి బెత్తం లాక్కుంటున్నాఁడు చూడండి.'

జనార్దనము తనను సాక్ష్యము కోరకముందే రంగమ్మ లేచి తనసాక్ష్య మప్పగించెను. పంతులు ముక్కద్దములు క్రిందఁబెట్టి – 'ఆ మాట నిన్నెవ రడిగారు? ముందు నివ్విట్లారా' అని చూపుడు వ్రేలాడించెను. రంగమ్మ గుండెలుకొట్టుకొనెను. రంగమ్మ నిలువఁబడిన చోటనుండి ఒక యంగుళ మేని కదలలేదు. 'రమ్మంటే రావేం' అని పంతులుకాంద్రు మనెను. రంగమ్మ బేరుమని కూర్చుండెను.

ఇట్టి అరాచకపు సమయములందు స్త్రీలకుఁగూడ పోలీసు ఉద్యోగములు తరతరముల నుండియు హక్కు భుక్తములలో నున్నవి. కావున ఆ బాలికకు దాపటను వెలుపటను ఉన్న ఇరువురు బాలికలు చట్టసమ్మతముగా రంగమ్మ చట్టలక్రింద చేతులువేసి

శ్రీకృష్ణభగవానులు కుబ్జకుఁ జేసినపని చేసిరి. పిదప తమ హక్కులో కీనపాలేని పోఁగొట్టు కొనకుండ రంగమ్మను ముందులకు నడచునటులు చేయఁదొడఁగిరి. కాని పంతులుగారి తేజస్సు ఆ నడిపించువారి శక్తికంటె దొడ్డది. అది రంగమ్మను వెనుకకు నెట్టఁజొచ్చెను. దానివలన రంగమ్మను Custodyలో ఉంచుకొనినవారు వెనుకకును ప్రక్కలకును చెదరిపడుచుండిరి. ఈరీతి వానావానావల్లప్పతో వారు మువ్వురును వర్ణసాంకర్యము కలిగించి కొందఱ మడమలమీఁదుగా రస్తావేసి నాగయ్య రామకోటీ మీఁదను శరీరము మీఁదను సిరా చిమ్మి దేవునిదయ వలన తమకు మాత్రము దెబ్బ తగులకుండ నాగయ్యను శయ్యగాఁ చేసికొనిరి. ఉపాధ్యాయులవారు సాహసించి ప్రక్క అరుఁగుమీఁదికి లంఘించిరి. ఏలనఁగా వారపుడు రామకోటి మడిలో నుండిరి. మైలపడిన తరువాతఁగాని వారిని శిక్షింపవీలులేదు.

బాలికలు తనమీఁద పడినందులకు నాగయ్య యిసుమంతయు కినియలేదు! కాని తానును రామకోటియు మైలపడుటవలన నతఁడపుడుపయోగించిన మాటలు ఎన్నఁడును విన్నవి కావు కావున బాలు రందఱును పంతులుగారున్నారను మాటగూడ మఱచి పొట్టలు చేతులతోఁ బట్టుకొని పకలఁబడఁగనే నాగయ్య రామకోటీతో చెఱువుకుఁ బరువెత్తెను.

ఒక యపరాధమున కిటులు రెండుమూఁడు పిల్లలుపుట్టుటచే తాము మైలపడకుండ పంతులుగా రా బాలికను బెదరింపఁదలఁచి ఈఁతబరికె కొనను ఎడమచేత నవరించి ఫెళ్లు మనిపించిరి. బెత్తము తాఁకకముందే రంగమ్మ బావురుమని వెనుకకు విఱుచుకొనిపడి తనను పట్టుకొనినవారికిఁగూడ ఆ యుత్సవమున భాగము పంచి పెట్టెను. ప్రక్కలపడిన బాలికలు రివ్వున లేచి తమబలమును ఇతో౽ధికోత్సాహముతో ప్రకటింపఁగనే రంగమ్మ– 'జనార్దనం తనదే శ్రీ అని చెప్ప మన్నాఁడండి' అని అనెను. ఈ మాటలు వినుచు జనార్దనము రంగమ్మ మీఁద నిప్పులు కురిపించెను.

'ఏమిరా జనార్దనమ్! ఈ మాట నీవన్నావా లేదా?' అని పంతులుగా రడిగిరి.

'ఉత్థది, ఉట్థిది.'

'అయితే ఇంతకూ శ్రీ యెవరిది?'

'నేను ముందొచ్చి పళ్లుతోముకుంటుంటే తిరుమలాయి వచ్చి నిద్దరోయాఁడండి' అని జనార్దన మనఁగనే తిరుమలాచార్యులు లేచి – 'అల్లాయితే నేను రాంగానే ఏంచేశానో చెప్పు' అనెను! జనార్దనమిపుడు బుద్ధిబలము నుపయోగించుటకు ఆలోచింపఁ దొడఁగెను. దాని కందఱును వెంటనే సంతసింపఁదొడఁగిరి.

'నీదే శ్రీ' అని పంతులుగారు ఈ నిర్ణయముతో బడిని ఆ పూఁటకు ముగించి అందఱను చలిదియన్నమునకుఁ బోవ నియమించి రామకోటిని పూర్తి చేయుటకుఁ గూరుచుండిరి.

పంతులుగా రొకటి రెండుమూఱులు వీథిలోనికి వచ్చి చూచిరిగానినాగయ్యదర్శనము లేదు. పిలిచిరి గాని పలుకులేదు. ఇటులు నిస్సహాయులై వారొకరే మెలమెలగా తమవిధిని అనుష్ఠింపఁదొడఁగిరి.

3

మధ్యాహ్నము

బాల బాలిక లందఱును అన్నము తిని జట్లుగను ఒంటియొంటిగను వడివడిగా బడికి బయలుదేఱిరి. ఏలనఁగా శ్రీ చుక్కలరహస్యమును తెలిసికొనుటకు వారి నోరూరుచుండెను.

ఈపూఁట వారికి సామాను ఎక్కువ.ఎడమచేత నొకకొయ్యలపలకము పెద్ద - లేక చిన్న - బాలశిక్షయు. కుడిచేతిలో సెనగపప్పో కందిపప్పో అటుకులో యేదేనొక తినుబండము, వెనువెంట భూమిమీఁద నాలుగయిదు కుక్కలు, ఆకాశమున పది పదియేనుకాకులు.

అపుడు నాగమ్మ ముష్టియెత్తుకొనుట ముగించి కఱ్ఱపోడుచుకొనుచు ఇంటికిఁ బోవుచుండెను. నాగమ్మ కెనుబదియేండ్లు. ఆమె తనమగని నెఱుఁగదు. కాని ఆమె తనమగని గుఱుతుగా క్రిందటి యేఁటివఱకును తల వెంట్రుక లుంచుకొనెను. నాగమ్మ తనమగని గుఱుతును విడిచి యిటులు సనాతనమత మవలంబించిననాఁటనుండియు 'కొబ్బరికాయ' అనుబిరుదు వడసెను. ఇట్టి నాగమ్మ విద్యాబుద్ధులను నేర్చికొనుటకు బడికరుగుచున్న యీ బాలురను చూచీ చూడనటులు చూచి తలకొంగు ముందరికి లాగికొనుచు వడివడిగా అడుగులు వయిచెను.

నత్తినాగులు పానకాలును లాగి - 'కొ కొ కొబ్బరి ముక్క పెట్టవుగా?' అని ధాటిగా అడిగెను.

'కొబ్బరి యేదుందిరా? చెనగలు' అని పానకాలనెను.

ఈబిరుదు వినఁబడఁగనే నాగమ్మ కాంద్రుమనకుండుట అరుదు. అయినను ఆమె మొదటి తప్పును క్షమించెను.

దవ్వుగా నున్న పర్వతాలు 'కొబ్బరికాయ కొబ్బరికాయ' అని అఱచెను.

'నీ తలకాయ పగల' అని నాగమ్మ నోరువిప్పి నిఘంటువులలో లేని కొన్ని సుభాషితములను ప్రచారము లోనికి తీసికొనిరాఁగనే బాలబాలికలందఱును గలసి -

'నాగమ్మ నాగమ్మ - బోడినాగమ్మా!
నాగమ్మ తలకాయ - కొబ్బరికాయా!'

అని పాడి తమ కవితా ప్రతిభను వెల్లడించిరి.

నాగమ్మ ఊరకుండలేదు. కనుచూపు మేరలో దేవుఁడిచ్చిన ఆయుధములను ప్రోగుచేసి ఈ యెనుబదవయేఁటఁగూడ తన కఠోర వైధవ్యమునకు ఫలితమయిన లక్ష్యసిద్ధిని బాహుశక్తినిగూడ బాలు రందఱకు నగపఱిచెను. ఇటులు నాగమ్మ ముద్దరలు తిని వారందఱును బడికిఁ బరుగెత్తు కొనిపోయిరి.

పంతులుగారపుడే రామకోటిని ముగించుచు 'బండసుబ్బఁడు రాలేదా?' అని అడిగిరి. 'రాలేద'ని వినఁబడఁగనే బుడసుబ్బఁడు చేయవలసిన పనులను పానకాలుకు అప్పగించిరి.

బండసుబ్బనిపని తనకు దొరకఁగనే పట్టరాని సంతోషముతో పానకాలు పొగాకు పట్టాకడకు పరుగెత్తెను. అది నిండుకొనియుండెను. పానకాలది చూచి గంతువైచెను. ఏలయనఁగా గురుభక్తి తెలుపుట కది సుసమయము. పానకా లిటులు తమ దుకాణమునకు పరుగుతీయఁగనే బాలురొకరొకరే పలకలతో వచ్చి పంతులుగారిముందు నిలువఁబడిరి. పంతులుగారు ఒకొక్కపలక పుచ్చుకొని -

క. ఇంతలు బదరీఫలములు
ఇంతలు మారేదుబండ్లు ఈడుకుజోడౌ...'

అని చదివికొనుచు బాలబాలికల కనుగుణముగా ఒరవడి పెట్టి పంపుచుండిరి. కొంతవడి కాపని ముగియఁగనే చింతబెత్తము తెప్పించి దాని మొదలును సూదివలె చెక్కి పంతులుగారు జనార్దనమును తిరుమలాచార్యులను దాపునకుఁ బిలిచి - 'శ్రీ యెవరిది?' అని అడిగిరి.

జనార్దనము బెదరుచు 'నాదే' యనెను. తిరుమలాచార్యులు 'నాది' అని ఖంగున పలికెను.

'వెధివ! నీ దెట్లా అవుతుంది? నిద్దరలో నీ శ్రీ జనార్దనం కొట్టుకోపోయాఁడు' అని పంతులు జనార్దనము - అఱచేతిని తన యెడమ అఱచేతిమీఁద పెట్టించి బెత్తము మొదలును లోఁగడనే చీరుకొనిపోయియున్న అఱువడిలో గ్రుచ్చి, యెన్నఁటికిని మాయని శ్రీ పెట్టిరి. పిదప 'నీకు శ్రీకావలెనా?' అని తిరుమలా చార్యులనడిగిరి. 'వద్దు' అని అతఁ

దనంగనే అతని చేతికిఁ గలిగిన స్పర్శవలన ఆనాఁడు శ్రీ కంటె చుక్కయే దొడ్డదని అతఁడు తెలిసికొనెను. పిమ్మట రంగమ్మ చేయి శ్రీలో సగముసౌఖ్య మనుభవించెను. పిమ్మట దెబ్బలుకొట్టునధికారము తిరుమలయ్యకు సంక్రమించెను.

పానకాలు దిగ్విజయము చేసికొనివచ్చి తిరుమలాచార్యుల దెబ్బలకు అతీతుఁడై ఒకమూల కూరుచుండి కాలి బొటనవ్రేలి లావునను జేనెఁడు పొడవునను చుట్టలుచుట్టి గురుదక్షిణయిచ్చెను. పంతులు సంతసించి 'పొగాకు ఎక్కడిది?' అని అడుగఁగనే ఆ ప్రశ్నకే మొగము వాఁచుకొనియున్న పానకాలు 'మా దుకాణము లోనిదే చాటుగా తెచ్చాను' అని హస్తకౌశలమును తెలుపుకొనెను.

'ఎక్కడిసరుకు?'

'కిష్టయ్యగారి పాటితోఁటలోది'

'గుమ్మడితోఁటలో దేమయినా పట్రమ్మని బండసుబ్బడికీ చెప్పాను నీకూ చెప్పాను. ఏం లాభం?'

'వీడితో మీరు చెప్పలేదండి; పానకాలుకు చెపితే ఇన్నాళ్లా'

'సరేలే రేపు చూడు; అయితే ఇందులో నీవేమీ దాఁచుకోలేదుగద?'

'లేదండీ లేదండీ' అని పానకాలు లేచి బట్టలు దులిపి నగ్నమయిన సత్యమును ప్రకటింపఁగనే పంతులుగారు చుట్టను నోటఁబెట్టుకొనిరి. రెడ్డిగారి కుమారుఁడు ఇంటిలోనికిఁ జని కొఱివి తెచ్చెను. పానకా లిత్తడి చెంబులిచ్చెను. పంతులుగారు మధ్యాహ్నికమునకు వెళ్లిరి.

పొన్నాడనాగయ్య చెఱువునుండి యింటికి మరలి మఱచివచ్చిన సిరాబుడ్డికి బడిముందరకు వచ్చెను. పంతులుగారు లేరని తెలిసిపోయెను. అట్టి సమయమున తానచటి కొంటరిగా వెళ్లుట తనకును తన సిరాబుడ్డికిని అంత క్షేమమయిన పని కాదనుకొని అతఁడింటికే వెళ్లిపోయెను.

సాయంకాలము

బడిచిన్న యగు బాపులు తొంగిచూచి చేతులు త్రిప్పి కంఠమును అడఁచుకొని ప్రకటించిన స్వరవిశేషముచే పంతులవారు వచ్చుచుండిరని అందఱకును తెలిసెను. అంతట బడియంతయు గప్‌చిప్ అయిపోయెను.

భుక్తాయాసమును మడిచుట్టచే పోఁగొట్టుకొనుచు పంతులుగారు అరుదెంచిరి. కరసహకారముచే కాల్చునది మైలచుట్ట. ఎంగిలి కాకుండ అంగిటిలోనికి విసరి వేసికొనునది మడిచుట్ట, వా రీమడిచుట్టను మడిగానే విసర్జించి తాము తెచ్చికొనిన చెంబెఁ

డు నీటితో గళక్ గళక్ మనిపించి లోనికి వచ్చిరి. పానకాలు చాఁప దులిపి గడ్డిదిండుతో అయ్యవారికి శయ్య యేర్పఱిచెను. పంతులుగారుత్తరీయము పరపఁగనే అందఱును ఇండ్లకు వెళ్లిరి. పంతులుగారు కనులు మూయఁగనే మూలుగుచున్న నిద్రాదేవి వారినావేశించెను. వారు గుర్రుకొట్టుచు నిదురించిరి.

పంతులుగారి ఉదరగోళము నుండియో లేక దహరాకాశమునుండియో కాని తిత్తి మ్రోఁతలు బయలు దేఱి రాటపుమ్రోఁతలుగా మాఱఁదొడఁగెను. రెడ్డిగారి యింట దూది యేకించుచుండి రనుకొని దూదేకుల సాహెబు కొఱకు కొందఱు వచ్చి హతాశులయి వెళ్లిరి. నడుమ రాయియు రాయియు కొట్టుకొనినటులును మబ్బు ఱుఱిమినటులును వినఁబడఁదొడఁగెను. కొంత వడికి ఈ ధ్వను లన్నియు ఆఁగిపోయెను. శ్వాస యంత్రమగు పుప్పుస మొకింత విశ్రాంతి దీసికొనెను.

పంతులుగారి కపుడు పరివర్తనేకాదశి. వారు ఈ ప్రక్కనుండి ఆ ప్రక్కకు పొరలిరి. మఱియొక నిమిషములో విచిత్రధ్వని యొకటి బయలుదేఱెను.

రెడ్డిగారియింట తన యిజారాలో నున్న పాలకుండలను కొల్లగొట్టుటకు వచ్చి తన జాతిలోని దొకటి తనను ధర్మయుద్ధమునకు రమ్మని గర్జించుచున్నదేమో యని తలఁచి గోడమీఁదినుండి గండుఁబిల్లి యొకటి అమాంతముగా పంతులుగారి ప్రక్కకు దూఁకెను. పాపమాపిల్లి భూమ్యాకాశములు వెతకెను. తన దినుసెచటను లేదు. అది యంతట విస్తుపోయి ముంగాళ్లమీఁద నిలిచి పంతులుగారిముఖమును నిరీక్షించుచుండెను.

అంతలో ఆ ధ్వని మాఱెను. పిల్లి ఆత్మరక్షణ మొనర్చుకొనుటకు కస్సుమనెను. కాని దాని విరోధి జంతువు దానికి కానరాలేదు.

రెడ్డిగారి యింటికుక్క యింటి నాలుగుమూలలు పరికించి వచ్చెను. దాని జూచి పిల్లి చెంగున గోడమీఁద కెగిరెను.

మోర యోరగాఁబెట్టి ఆ కుక్క పంతులుగారిని జూడఁదొడఁగెను. ఉఁహూఁ. దానికిని ఈ ముడి విడలేదు. తుద కది మోర ఆకసముమీఁది కెత్తి పంతులుగారి ధ్వనితో తన ధ్వనిని అప్రయత్నముగా కలిపెను.

బాలురొక రొకరేవచ్చి యీకుక్కను బయటికిఁ గొట్టిరి. క్రమక్రమముగా అరుఁగు నిండెను. అంత పంతులుగారేమియు నెఱుఁగనటులు లేచి 'పిల్లలంధఱూ వచ్చారా?' అనియడిగిరి.

బడి పెద్దయగు ఎల్లమంద లేచి – 'బండసుబ్బఁడు, నత్తినాగులు, ఉళక్కి పాతాళంగాఁడు, పర్వతాలు, జనార్ధనంగోరు, రంగమ్మగోరు, చుక్కమ్మ, సుబ్బి (వీరిరువురును

రంగమ్మను నెట్టుకొని వచ్చినవారు. ప్రొద్దునఁ గలిగిన హైరాణికి వీరీపూఁట గైర్‌హాజర్) వీరు రాలే' దని చెప్పెను.

వీరిని పట్టి తెచ్చుటకు వెంటనే హుకుమాయెను. అబద్ధాలు, సత్యం, గున్నయ్య మొదలగు కొందఱు యోధులతో ఎల్లమంద దాడివెడలెను.

జనార్దనము తండ్రి వారితో నిటులనెను. – 'బర్లోకి ఈపూఁట జనార్దనమే కాదు, నేనూ రావాలి; పంతులుగారి సంగతి కనుక్కోవాలి.'

ఈ యోధుల కీమాటలు చాల ఆశాజనకము లాయెను. కాని అబద్ధా లిటులనెను– 'ఈ పెద్దాముండావాళ్లు ఇల్లాగే అంటారు కాని చివరకి వాళ్లు పంతుళ్లను కనుక్కోకపోవటం అటుండగా బర్లోకి పోవేమని తామే మల్లా పిల్లల్ని కఱ్ఱుచ్చుకుని వెంటడతారు?'

అంతట వారు బండసుబ్బనికొంఱకరిగి దుకాణముమీఁద నున్న గురివి సెట్టిని జూచి అతని మరియాదను, తమ మరియాదను నిలువఁబెట్టి – 'సుబ్బి సెట్టియేఁడీ?' అని యడిగిరి.

'బళ్లో బండకొయ్యలో కూకున్నాఁడేమో అనుకున్నాం. అన్నంకూడ తినలేదు నాయనలారా! కొంచెం వెతకిపెట్టండి' అని గురివిసెట్టి యనఁగనే వారందఱును ఒకరినొకరు చూచికొని వీధిలోనికి వచ్చి ఒక చిన్న సభ చేసి రెడ్డిగారి మామిడితోఁట లోనికిఁ బోయి చూచిరి. తోఁటమాలి లేఁడు. మావిపిందె లపుడపుడే ముదురుచుండెను. వారందఱును చెట్లెక్కి యింకొక్క పదార్థమును నమలుటకు వీలు కలుగకుండఁ జేసికొని దిక్కులు చూచుచుండిరి.

'అదుగో బండసుబ్బఁడు' అని ఎల్లమంద యనెను. 'ఎక్క డెక్కడ?' అని అయిదాఱు కంఠములు మ్రోఁగెను. 'అదుగో గుమ్మడితోఁట నట్టనడుమ!'

అందఱును క్రోఁతులవలె క్రిందికి దిగిరి. వంగి కొంతదవ్వును, కూర్చుండి కొంతదవ్వును, పొట్టమీఁద ప్రాఁకి కొంతదవ్వును వెళ్లిరి.

గుమ్మడి తోఁటయను పేరుగల ఆ పొగాకు తోఁట చక్కగా పిలక తొడిగెను. గురుభక్తి గల బండసుబ్బఁడు ఎన్నికయగునాకు నేఱి ఒకొక్క ఆకే కోయుచుండెను. అపు డయిదాఱు శరీరములు తన మీఁదఁ బడుటచే నతఁడు తోఁటకాఁపులనుకొని రెండు విదిలింపులు విదిలించెను. ఈ యోధులందఱును తోళ్ల వలె నేలకుఁ గఱచుకొని లేచి – 'చూస్కో అయ్యవారికి చెప్పకపోతే' అని అదలింపఁగనే అతఁడు సులభముగా లొంగిపోయెను.

పిమ్మట బండసుబ్బఁడు కోసిన యాకును వచ్చి తాటాకునఁ గట్టుకొని తానును ఒక యోధుఁ డాయెను. వీరందఱును కలిసి వెళ్లి బలముపయోగింప నక్కఱలేని బక్కవారిని వెంటఁ బెట్టుకొనియు, ఉక్కుముక్క వంటి ఉళక్కి మొదలగువారికి పాదబల ముపయోగించుచు ముందుంచుకొనియు బడికి నడచిరి.

చెప్పుచున్న రంగుల పద్యముల నాఁపివేసి పంతులుగారు బండసుబ్బని బహుమతిని స్వీకరించి మిగిలిన వారికి గోడకుర్చియో, బండకొయ్యయో, కోదండమో నిలువుజీతమో యేదియో యొకబహుమతి నొసఁగిరి.

అంతట బాలు రెక్కములు చెప్పుటకు లేచిరి. అపుడు గ్రామములోని వారొకరిద్దఱు వచ్చి పంతులు గారిచే దస్తావేజులు వ్రాయించుకొనిరి. అది ముగియగనే పంతులుగారు లేచి –

దీపం జ్యోతిః పరబ్రహ్మం దీపం జ్యోతిః పరాయణమ్,
దీపం హరతు మే పాపం సంధ్యాదీప! నమోఽస్తుతే.

అని చెప్పి బాలురచే చెప్పించి కూరుచుండిరి. వారికిది రెడ్డిగారి కాతా వ్రాయు సమయము.

బాలు రందఱును వెళ్లిపోయిరి కాని జనార్దనమును వెంటనిడుకొని అతని తండ్రి యెపుడు వచ్చునాయని అబద్ధాలుకాక కొందఱు బాలురు వీధినిచూచుచు వెళ్లలేకవెళ్లలేక యిండ్లకు వెళ్లిరి.

• *ఆం.ప.ఉ.సం. యువ, 1935* •